

Asia: VN/15881/2025

Luonnos valtioneuvoston päätökseksi talousvyöhykkeen merituulivoima-alueista ja sen SOVA-lain mukainen ympäristöselostus

Lausunnonantajan lausunto

1. Palaute valtioneuvoston päätösluonnoksesta

Voitte kirjoittaa palautteenne alla olevaan tekstikenttään.

2.12.2025

Luonnos valtioneuvoston päätökseksi talousvyöhykkeen merituulivoima-alueista ja sen SOVA- lain mukainen ympäristöselostus

Lausunto kotimaisen merellisen uuden elinkeinon synnyttämisen näkökulmasta

Meriliitto – Sjöfartsförbundet ry on vuonna 1926 kansalaisliikkeenä perustettu organisaatio, joka alkujaan ajoi torpedovene S 2:n traagisen haaksirikon seurauksena uuden laivaston rakentamista maamme merivoimille. Kansalaisliikkeen tuloksena Eduskunta hyväksyi v. 1927 niin sanotun Laivastolain, jonka ansiosta telakkateollisuutemme selvisi pahimpien lamavuosien yli ja merivoimat saivat tarvitsemansa välttämättömät strategisesti tärkeät uudisrakennukset, joiden merkitys heijastui toisen maailmansodan merisodan kulkuun Itämerellä ja osaltaan turvasi Suomen kriittisen ulkomaankaupan meritse. Sotien jälkeen järjestö edisti kauppalaivastomme jälleenrakentamista. Nykyisin sen tehtävänä on edistää suomalaista merenkäyttöä ja jakaa tietoa meren merkityksestä suomalaisille, erityisesti nykyisissä geopoliittisissa olosuhteissa.

Meritulivoimaa on rakennettu Tanskan, Saksan ja Hollannin rannikoilla aktiivisesti jo kolmen vuosikymmenen ajan. Tuulipuistojen rakentaminen ja erityisesti niiden ylläpito ja huoltotoiminta on synnyttänyt kokonaan uuden merellisen liiketoimintasegmentin. Puistojen tarpeet ovat luoneet kokonaan uusia alustyyppejä, uusia varustamoja ja laivaoperaattoreita aivan samalla tavalla kuin öljyn- ja kaasun etsintä ja tuotanto Pohjanmerellä ja Norjan merellä muutamaa vuosikymmentä aikaisemmin. Suomessa tällaista merellisten tuulivoimapalveluiden elinkeinoa ei vielä ole. Suomen vesillä on kuitenkin muista vesistä poikkeavat olosuhteet, erityisesti merien jäätyminen, joista

muualla ei ole kokemusta eikä osaamista ja mihin Suomessa olisi luontaiset mahdollisuudet, myös liiketoimintoina.

Merituulivoiman kehittäminen Suomen talousvyöhykkeellä on välttämätöntä teollisuuden ja yhteiskunnan vihreän siirtymän ja tulevaisuuden vihreän sähkönkäytön edistämiseksi. Merellä tuulee enemmän ja tasaisemmin, sinne voidaan asentaa suuria turbiineja ja maisemahaitat ovat pienempiä. Suomi tarvitsee uutta liiketoimintaa ja teollisia investointeja houkuttelevaa huoltovarmaa ja turvallista vihreää sähköä, joka ei ole riippuvaista ulkomaisista raaka-ainevirroista ja jonka tuotannon rakentaminen on hallittua, ennustettavaa ja johon liittyville teollisuudenaloille, kuten laivasuunnittelulle ja telakoille, syntyy omaa erityisosaamista ja vientimahdollisuuksia.

Vihreän siirtymän ja teollisuuden uudistamisen ja vientimahdollisuuksien realisoimiseksi sekä uusien liiketoimintojen käynnistämiseksi tulisi talousaluevyöhykkeen hyödyntämisen periaatteiden ja kriteerien olla sellaisia, että huutokaupattavat alueet ovat hankekehittäjien ja investoijien näkökulmasta houkuttelevia ja realistisia toteuttaa. Jotta Suomi hyötyy maksimaalisesti näistä investoinneista ja uuden merellisen vihreän sähkön tuotannosta, on kriteereissä oltava mukana suomalaisten yritysten ja toimijoiden intressi niin merituulivoiman rakentamisessa mukana olevien alihankkijoiden ja kumppaneiden (supply chain) osalta kuin vihreää sähköä tuottavien energiayhtiöille merellisiä palveluja tuottavien yritysten osalta. On tärkeää, että merituulivoiman rakentamisella synnytetään myös sitä palveleva kotimainen merellisten palvelujen uusi liiketoimintasektori. Tämä on välttämätöntä myös sähköntuotannon huoltovarmuuden kannalta.

Talousvyöhykkeen merituulivoimahankkeiden kilpailutuksen valmistelussa ministeriö ei ole halunnut riittävästi painottaa laatukriteereitä hankkeiden toteutuksessa ja hyödyntämisoikeuksien myöntämisessä. On annettu ymmärtää, että EU:n kilpailulainsäädäntö ei antaisi siihen mahdollisuuksia ja että hankekehittäjillä huutokauppavaiheessa ei vielä olisi riittävästi mahdollisuuksia toteuttaa tällaisia kotimaisen uuden elinkeinotoiminnan synnyttämiseen tarvittavia laatukriteerejä.

Huutokauppojen laatukriteerit kuitenkin toimivat tärkeinä liiketoiminnan ajureina kansainvälisesti. Laatukriteerien käytöllä voidaan samanaikaisesti toteuttaa avoimen kilpailun ja kilpailulainsäädännön (EU) periaatteita. Laatukriteereillä voidaan lisäksi erityisesti varmistaa paikallisten olosuhteiden erityisvaatimukset, turvallisuus ja tarjoavan konsortion (investoija ja sen kumppanit ja alihankkijat) toiminnan laatu ja osaamisperustaiset kyvyt. Nämä erityisvaatimukset ovat samanaikaisesti kuitenkin myös niitä, joilla luodaan mahdollisuuksia kotimaisille yrityksille päästä mukaan reiluun ja avoimeen kilpailuun, kun vastassa ovat vuosikymmeniä etelämmillä vesillä ja toisenlaisissa olosuhteissa jo vuosikymmeniä toimineet yritykset.

Laatukriteerit ovat julkisissa kilpailutuksissa osoittautuneet toimijoille usein varsin haasteellisiksi silloin kun niitä on käytetty. Eräissä maissa (mm. Puola) pyritään vahvasti vaikuttamaan siihen, että hankkeissa mukana olevien yritysten kotimaisuusaste on mahdollisimman korkea. Kotimaisuusasteen tavoitteet myös kerrotaan avoimesti, ja ne on määritelty viranomaisten, poliittisten päättäjien ja yritysten yhteistyössä. Suomessa on hyviä esimerkkejä esim. jäänmurtajahankkeissa siitä, miten laatukriteereillä on varmistettu paikalliset olot huomioivia vaatimuksia, jotka takaavat turvallisuuden, laadun ja tuottavuuden sekä teollisuuden kehittymisen samalla kun ne kuitenkin samanaikaisesti täyttävät EU:n kilpailulainsäädännön periaatteet.

Puolassa on nyt käynnissä voimakas investointiaalto merituulivoimaan. Siellä hallituksen tavoitteena on oman merituulikehityksen avulla luoda myös kansainvälisesti kilpailukykyistä merellistä palveluliiketoimintaa, joka varmasti tulee aggressiivisesti hyökkäämään myöhemmin Itämeren pohjoisille vesille. Tästä on jo saatu esimerkkejäkin; kesällä 2024 puolalainen Mewo oli hyväksytty Perämerelle suorittamaan luokitettuja merenpohjamittauksia, kun kotimaista tarjontaa ei ollut riittävästi.

Esimerkkejä, jotka liittyvä paikallisiin olosuhteisiin ja kilpailutusprosessiin, voisivat olla aineistojen kielivaatimuksien lisäksi muun muassa:

- o Käytännössä kaikki Suomen merialueet jäätyvät talvisin. Talvioperaatioista ei yhdessäkään tähän mennessä toteutetuissa merituulipuistoissa kenelläkään ole mitään kokemusta. Norjan offshore-kenttien luvituksessa (esim. Barentsinmerellä) operaattorilta vaaditaan tuhannen vuoden jääriskin huomioon ottaminen.
- o Suomen merialueiden yli on pyyhkiytynyt viimeisen jääkauden jäämassat, jotka ovat vieneet mukanaan etelämmillä merialueilla tavanomaiset sedimenttikerrokset, joihin turbiinien perustukset rakennetaan. Merenpohjamme ovat täynnä jääkauden jäljiltä jääneitä suuria siirtolohkareita, eikä kokemusta näistä ei ole tarvittu eteläisemmällä merillä (esim. Pohjanmerellä). Erityisolosuhteet Pohjanlahdella liittyvät myös tiettyihin pohjatyyppeihin ja sitä kautta mm. tutkimustapoihin ja aineistojen tulkintaan, jollaisiin muilla merillä ei ole saatavissa kokemuksia.
- o EU:n lainsäädännön mukaan jokainen maa voi käyttää omaa kieltään dokumenttivaatimuksina. Tätä käytetään rutiininomaisesti mm. Ranskassa, Saksassa ja Alankomaissa. Jos vaatimusta ei haluta kohdistaa itse investorille, vaatimus pelkästä suomen kielestä dokumenteissa (kyselyissä ja tarjouksissa) voidaan kohdistaa investorin tuleviin hankintoihin.
- o Paikallisten viranomaisvaatimusten ja lupamenettelyjen huomioiminen toiminnassa on edellytys, jolla varmistetaan turvallinen ja korkealaatuinen hankkeen toteutus. Esimerkkinä mm. Traficomin pienaluksille määrittelemät jääoperointikyvyn vaatimukset, jollaisia ei muissa maissa ole.

Edellä esitettyjä, laatukriteereihin liittyviä esimerkkejä voidaan soveltaa käytännön tasolla mm. seuraavilla tavoilla ilman tulkintaongelmia:

- o Tarjoajan on esitettävä projektiorganisaation kokemus henkilötyövuosina osa-alueittain (esim. hankekehitys, merentutkimus, vesirakentamisen suunnittelu, vesirakentaminen, merioperaatiot) Pohjanlahden olosuhteita vastaavilla alueilla
- o Investori pitää jo kilpailutusehdoissa sitouttaa valitsemaan palveluntarjoajia, jotka referensseillään voivat osoittaa kokemuksensa näihin olosuhteisiin sovitetuista operaatioista. Käytäntönä muissa vastaavissa EU-hankinnoissa tällaista referenssivaatimusta on yleensä käytetty poissulkevana kriteerinä, eli ilman tällaista laatureferenssiä ko. tarjoajaa ei voida kilpailuun hyväksyä. Tällaisia voisi olla esimerkiksi, että palvelujentarjoajan on osoitettava viimeisen kymmenen vuoden ajalta vähintään
 - kaksi vesirakennusprojektin referenssiä, jotka ovat olleet käynnissä alle -10° C lämpötiloissa (rakennustehtävissä)
 - yksi sopimusreferenssi, joissa operaatioita on ylläpidetty jatkuvana ympärivuotisesti vähintään jääluokkaa IA vastaavalla aluskalustolla (merioperaatioiden osalta)

- yksi sopimusreferenssi, jossa merikaapeleita on laskettu tai korjattu jäätyvillä vesillä siten, että yhtiön tehtäviin on sisältynyt jääsuojausten suunnittelu tai käsittely urakan yhteydessä (kaapelioperaattoreille)
- yksi sopimusreferenssi ja käytännön urakointi asennus- tai huoltotöistä turbiineille alle -15°C lämpötiloissa (turbiinitoimittajille) sekä merenmittaustöissä (merenmittausoperaattoreille)
- yksi sopimusreferenssi suoritetuista töistä meren pohjassa olevien siirtolohkareiden käsittelyssä ja siirroissa ("boulder management").
- yksi sopimusreferenssi vihreää siirtymää edustavien alusten käytöstä (uudet polttoaineet tai täyssähkökäyttö)

Tunnetuin viimeaikainen hanke, jossa laatukriteereitä ei riittävästi käytetty, on Ruotsin Sjöfartsverketin päätös tilata Suomessa suunniteltu uusi Itämeren jäänmurtaja korealaiselta telakalta, jolla ei ole mitään kokemusta ja käsitystä jäänmurtajista – tällaisiin ratkaisuihinko me sinisilmäisellä avoimuudella pyrimme.

Meriliiton jäsenpiirin asiantuntijat ovat valmiita mielellään keskustelemaan lisää tärkeiden laatukriteerien periaatteista ja soveltamisesta yhteistyössä viranomaisten kanssa. kyseessä on Suomen ja suomalaisten yritysten laaja intressi ja kasvumahdollisuus.

Kunnioittavasti

Mikko Niini

Merenkulkuneuvos, DI

Meriliitto – Sjöfartsförbundet ry puheenjohtaja

2. Palaute ympäristöselostuksesta

2.1. Mitä haluatte lausua ympäristöarvioinnin toteuttamisesta ja arvioinnin tuloksina olevista vaikutuksista (ympäristöselostuksen luvut 1–5 ja 7)?

-

2.2. Mitä haluatte lausua ehdotuksista ympäristövaikutusten lieventämiseksi tai vaikutusten seuraamiseksi ja hallitsemiseksi (ympäristöselostuksen luvut 6 ja 8)?

-

3. Muu palaute

Voitte kirjoittaa palautteenne alla olevaan tekstikenttään.

-

Niini Mikko

Meriliitto-Sjöfartsförbundet ry - Mikko Niini, puheenjohtaja